

12.5.2005

Aika: Tiistai 15.3.2005 klo 9.00–16
Paikka: Kansalliskirjaston auditorio, Yliopistonkatu 1, Helsinki
Läsnä: Osallistujalistan mukaan

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen.

2. Asialistan hyväksyminen

Asialista hyväksyttiin.

3. Neuvoston toimintakertomus vuodelta 2004

Keskusteltiin luonnoksesta toimintakertomukseksi. Toimintakertomus kytkeytyy toimintasuunnitelmaan ja noudattaa sen rakennetta. Toimintakertomuksen kehittäminen enemmän arviointia ja tilannekatsauksia sisältäväksi todettiin hyväksi tavoitteeksi, mutta uudistuksen pitää alkaa toimintasuunnitelmasta, jossa tavoitteet asetetaan. Todettiin, että toiminnasta kertovalla raportoinnilla on oma tehtävänsä. Hankkeiden loppuvaiheessa on syytä arvioida, miten niille asetetut tavoitteet ovat toteutuneet. Analyttiseen arviointiin toiminnan tuloksista ja vaikuttavuudesta tarvitaan resursseja.

Hyväksyttiin toimintakertomus lisäyksin ja muutoksin. Verkkoversioon laitetaan linkkejä havainnollisuuden lisäämiseksi.

4. Neuvoston toimintasuunnitelman päätavoitteet vuodelle 2005 ja keskeiset hankkeet

Käsiteltiin toimintasuunnitelman päätavoitteita vuodelle 2005. Todettiin myös työvaliokunnan valmistelu- ja seurantavastuut kunkin asian kohdalla.

Uuden palkkausjärjestelmän käyttöönoton aikataulusta todettiin, että kevään aikana työ tapahtuu yliopistoissa. Sen jälkeen opetusministeriössä vedetään tuloksia yhteen ja tarkastellaan tilastollisesti luokitusten painottumista yliopistoittain, sukupuolittain jne. Sopijaosapuolet käyvät neuvottelut syksyn aikana. Neuvosto voi seurata vertailujen tuloksia ja niiden perusteita. Päätettiin, että palataan UPJ-tilannekatsaukseen toukokuun kokouksessa. Matti Hjerppe ja Jarmo Saarti seuraavat asiaa ja raportoivat tarvittaessa.

Tietokarttahanke jalkautuu kirjastoihin tänä vuonna. Palvelun vakinaistaminen tulee ajankohtaiseksi.

Aineiston välitykseen ja kaukopalveluun liittyvistä asioista vastaa Ari Muhonen.

Open access -julkaisemisesta todettiin, että opetusministeriön suositukset valmistuvat maaliskuun lopussa, jolloin niihin voidaan ottaa kantaa. Hyvien käytäntöjen jakaminen kirjastojen kesken on tärkeää. Vapaan tieteellisen julkaisemisen tilasta tarvitaan faktoja ja myös kriittisiä arvioiteja. Open accessin päätavoite on tutkimuksen laajempi näkyvyys. Rahoitusmallien kannalta siirtyminen open access -julkaisemiseen tarkoittaa käytön maksullisuuden sijasta julkaisemisen maksullisuutta. Myös kirjastot osallistuvat open access -julkaisemisen rahoitukseen. Uusin esimerkki tästä on FinELib-konsortion päätös maksaa Stanford Encyclopaedia of Philosophyn jäsenmaksu. Yliopistojen yksi keino vapaan tieteellisen julkaisemisen edistämiseksi on perustaa omia julkaisuarkistoja. Useissa yliopistoissa selvitetään teknisiä alustoja ja toimintamalleja. Loppuvuodesta tai vuoden 2006 alkupuolella olisi tarpeen järjestää open access -julkaisemisen tilaa

12.5.2005

käsittelyä seminaari. Ari Muhonen vastaa open access -julkaisemiseen liittyvistä asioista.

Yliopistojen julkaisemisen tukemiseksi järjestetään julkaisuasioista vastaavien tapaaminen Otaniemessä 25.5. On tarvetta laajentaa yhteistyötä ja kutsua mukaan myös muualla kuin kirjastoissa työskentelevät julkaisuvastaavat. Laajentaminen voisi olla mahdollista syksyllä.

Ari Muhonen ja Mirja Iivonen vastaavat tästä kokonaisuudesta.

Informaatiolukutaidon edistämiseksi tuetaan hankkeen tavoitteiden toteutumista. Seurataan sitä, miten informaatiolukutaidon opiskelu toteutuu uudessa tutkintojärjestelmässä ja tarvittaessa vahvistetaan sen asemaa. Kaisa Sinikara, Jarmo Saarti ja Ulla Nygrén vastaavat asiasta työvaliokunnassa.

Kirjastojen arvioinnin kehittämiseksi on tarkoitus perustaa hanke. Kokoelmia arvioidaan tietokarttahankkeessa. Työvaliokunnan nimeämä työryhmä Ulla Nygrén, Jarmo Saarti, Mirja Iivonen ja Kaisa Sinikara valmistelevat asiaa.

Rahoitusvelvoituksen tarpeellisuutta ja kiireellisyyttä korostettiin. Sen tavoitteista ja toteutuksesta valmistellaan ehdotus. Työryhmä Kaisa Sinikara, Arja-Riitta Haarala, Maria Schröder ja Eeva-Liisa Lehtonen valmistelevat asiaa työvaliokunnalle.

Kirjastoverkon yhteistyössä vastuuhenkilöinä ovat Ari Muhonen ja Kai Ekholm.

Lisäksi keskusteltiin vaikuttamisesta kirjastoja koskevan lainsäädännön valmisteluun. Parhailaan eduskunnan käsittelyssä on tekijänoikeuslaki. Myös vapaakappaleista on valmisteltu ehdotus, jonka käsittely odottaa tekijänoikeuslain hyväksymistä. Vapaakappaleiden rajoitettu käyttöoikeus todettiin ongelmaksi, johon olisi löydettävä toimivia ratkaisuja, jotta jatkossakin voidaan turvata pääsy tutkimuksessa ja opiskelussa tarvittaviin julkaisuihin.

Lopuksi määriteltiin toiminnan painopisteiksi tänä vuonna arvioinnin kehittäminen ja rahoitusvelvoituksen tekeminen. Käynnissä olevat hankkeet saatetaan loppuun.

5. Informaatiolukutaitohankkeen katsaus

Hankkeen koordinaattori Anne Lehto kertoi hankkeen toiminnasta vuonna 2004 ja esitteli tavoitteita kuluvan vuoden toiminnalle.

Yhtenä tavoitteena on vaikuttaa tutkintorakenteen uudistuksen yhteydessä siihen, että uusiin opintosuunnitelmiin sisällytettäisiin informaatiolukutaidon opetusta. Hanke lähetti alkuvuodesta 2004 tutkinnonuudistuskoordinaattoreille suositukset informaatiolukutaidon opintosuunnitelman vähimmäistasoksi. Informaatiolukutaidon opetuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille käytännön taitoja. Oikea ajoitus opintojen kannalta on tärkeä tekijä motivoinnissa.

Tämän vuoden toiminnassa priorisoidaan yhteistyöverkoston kehittämistä ja pedagogisia valmiuksia. Kirjastojen välisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi on perustettu kaksi työryhmää. Toisen ryhmän tarkoituksena on kehittää informaatiolukutaidon osaamisen arvioinnin välineitä (IL-mittariyhmä). Ryhmä suunnittelee testimateriaalia opiskelijoiden taitojen testaamiseksi. Ensisijainen tavoite on kehittää osaamisen lähtötasoa mittaava testi, jonka avulla voidaan suunnata opetusta paremmin. Hankkeessa haetaan 2 kk:ksi testin suunnittelijaa ja toteuttajaa. Toinen ryhmä (IL-peda) keskittyy pedagogisten taitojen

12.5.2005

kehittämiseen. Toukokuussa järjestetään ryhmien yhteinen seminaari, joka on avoin myös muille kuin yliopistokirjastojen ihmisille.

Kirjastoissa hankkeelta odotetaan, että se tarjoaa hyviä käytänteitä ja vertaistukea sekä tukea tuotteistamisessa ja oppimateriaalin tekemisessä.

Keskustelussa todettiin, että koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa on nostettu yhdeksi tavoitteeksi yliopistosta valmistuneiden hyvä akateeminen informaatiolukutaito. Kirjastojen on huolehdittava omassa yliopistossaan siitä, että suositusta informaatiolukutaidon opintosuunnitelmasta toteutetaan mahdollisimman hyvin. Olisi myös sovittava, miten informaatiolukutaidon opetuksen toteutumista seurataan.

6. ENCompass

Esa-Pekka Keskitalo kertoi, että ensimmäinen ENCompassilla toteutettu Dorian digitaalinen arkisto avataan 18.4., jolloin UKK-aineisto tulee julkiseen käyttöön. ENCompassin käyttäjiksi on tullut lisää kirjastoja: Åbo Akademin kirjasto ja neljä ammattikorkeakoulua.

Neuvotteluja ylläpidosta on jatkettu CSC:n kanssa uudelta pohjalta. Tarkoituksena on siirtää aineistot CSC:n palvelimelle ja jatkossa levytilan ja laitteiston kehittäminen lähtee tältä pohjalta.

ENCompassin uusi versio 3.6. saadaan todennäköisesti kesällä.

OAI-yhteensopivuutta testataan.

Esa-Pekka Keskitalo esitteli ehdotusta (liitteenä) Dorian kustannusten jakomalliksi ja excel-taulukko kustannuksista, jotka on laskettu tarkkojen fte-lukujen mukaan. Laitteistoluvussa myös arvioidut ylläpitokustannukset. Palvelintilan tarvetta arvioidaan pitkin matkaa.

Keskustelussa kiinnitettiin huomiota kustannusten vuotuisen nousuun, joka on voitava ottaa huomioon budjeteissa. Tällä hetkellä ei voida arvioida ENCompassin ja CSC:n kustannusten nousua. Keskusteltiin myös vapaakappaleaineistojen säilytyksestä. Vapaakappalekirjastot voivat käyttää vapaakappaleaineistoa verkon yli, joten oman ohjelmiston hankkiminen ei ole välttämätöntä. Koska vapaakappaleena saatujen aineistojen käyttöoikeudet ovat rajattuja, on selvítettävä, pitääkö yliopistojen säilyttää omat aineistonsa erikseen vai voiko vapaakappaleista muodostaa myös käyttökokoelman.

Keskitalo totesi, että konsortion laajentaminen onnistuu parhaiten, jos mukaan tulevilla kirjastoilla on samankaltaisia hankkeita, esim. opinnäytteet. Todettiin, että rahoitus vuodeksi 2006 on suunniteltava kesällä ja alkusyksyllä.

7. Yliopistokirjastojen tavoitteet kansalliskirjastoyhteistyölle ja kirjastosektoreiden yhteistyölle

Kai Ekholm esitteli kansalliskirjaston strategiatyön nykyvaihetta. Strategian uudistaminen liittyy toimialalaajennukseen sekä uuden toimintatavan ja organisaation rakentamiseen. Sillä valmistaudutaan seuraavaan tulossopimuskauteen 2007–2009. Yleisempänä tavoitteena on pohtia sitä, millä tavoin kirjastopalvelut säilyvät elin- ja kilpailukykyisinä muuttuvilla informaatiomarkkinoilla, jossa asiakkaiden tarpeet muuttuvat, ja syntyy kokonaan uusia tarpeita. Lainsäädännölliset muutokset otetaan strategiassa huomioon.

12.5.2005

Strategian valmistumista ohjaa kirjaston johtokunta. Strategiaryhmässä on kansalliskirjaston ja Helsingin yliopiston lisäksi edustajat eri kirjastosektoreista ja yhteistyökumppaneista. Työn etenemisestä kerrotaan kirjastoverkolle yhteisissä tilaisuuksissa ja edustajien kautta. Aikataulun mukaan strategia valmistuu syksyllä.

Ari Muhonen, joka on yliopistokirjastojen edustajana mukana ryhmässä, toi esiin sen, että työssä mukana on erilaisia tahoja ja näkemyksiä, joten lopputulosta ei voida ennakoida. Kai Ekholmin mukaan verkoston strategian ja kansalliskirjastostrategian yhteen nivominen voisi tapahtua tekniikka – palvelut – politiikka -kolmion avulla.

Keskustelussa korostettiin yhteisten tavoitteiden määrittelyn tärkeyttä. Esimerkiksi kirjastojen vaikuttavuuden osoittaminen on koko kirjastokentälle tärkeää ja siihen tulisi pyrkiä yhteisvoimin. Myös tulevaisuuden uhkia ja esimerkiksi tekniikkaan ja rahoitukseen liittyviä riskejä voitaisiin analysoida yhdessä ja ennakoida tulevaa.

Keskustelussa toivottiin selkeämpää määrittelyä sille, ovatko kirjastot kansalliskirjastolle asiakkaita vai kumppaneita. Asiakkaiden tarpeiden tulisi ohjata palvelutarjontaa, mutta kun asiakaskunta laajenee, mukaan tulevilla kirjastoilla on erilaisia tarpeita. Nostettiin esiin kysymys, missä määrin yliopistokirjastojen erityiset tarpeet voidaan jatkossa ottaa huomioon. Toisaalta yliopistokirjastot myös hyötyvät siitä, että mukana on muita kirjastoja. Kansalliskirjastossa ajatellaan, että suunnitteilla oleva asiakaspalautejärjestelmä auttaa tunnistamaan kirjastojen tarpeita. Kuitenkaan palvelun räätälöinti erityistarpeisiin ei ole mahdollista.

Keskustelussa toivottiin, että kansalliskirjasto edistäisi kirjastosektoreiden välistä yhteistyötä ja sitä kautta myös yhteistä palvelutuotantoa kirjastojen käyttäjille.

Kansalliskirjaston palvelujen tuottama hyöty kirjastoille on selvitettävä kirjastojen kanssa yhdessä. Olisi pikemminkin pystyttävä osoittamaan palvelujen tuoma lisäarvo kuin niistä syntyvät säästöt. Esimerkiksi Voyagerin käyttäminen ei ole vähentänyt työtä kirjastoissa, mutta on parantanut asiakkaiden saamaa palvelua. Samoin FinELib-aineistojen hankinta ei ole vähentänyt aineistokuluja, mutta on lisännyt aineistojen määrää huomattavasti.

Lopuksi todettiin, että verkoston omassa strategiassa on otettava huomioon kansalliskirjaston toimialalaajennus ja strategian uudistaminen. Myös Varastokirjastolle tarvitaan yhdessä tehty strategia.

Verkoston strategian päivityksen työstämisestä sovittiin, että yleisestä osasta tehdään yhteenveto pääsiäiseen mennessä. Työryhmät muokkaavat sen perusteella omia osuuksiaan huhtikuun puoleen väliin mennessä. Sen jälkeen työryhmien vetäjät kokoavat yhteen lopullisen version neuvoston toukokuun kokoukseen mennessä.

8. Yliopistokirjastojen osaamiskartta vuoteen 2010

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli verkoston osaamiskartan vuoteen 2010. Kirjastot voivat hyödyntää sitä eri tavoin omissa osaamisen kehittämishankkeissaan. Osaamiskartan avulla voidaan viestiä päättäjille ja sidosryhmille, millaista osaamista kirjastoissa tarvitaan.

Osaamiskartta sisältää osaamisten kuvaukset, mutta ei osaamistasojen määrittelyjä. Osaamiskartan johdantoteksti opastaa, miten osaamiskarttaa voidaan hyödyntää kirjastoissa. Soveltamisen tasoja ovat kirjastot, yksiköt, tiimit ja henkilöt.

Osaamiskartoitusta ohjannut työryhmä esittää, että osaamiskartan sisältö hyväksytään neuvoston kokouksessa. Konsultti Heljä Hätönen työstää vielä johdanto-osaa

12.5.2005

käsikirjanomaiseksi työväliseksi. Sidosryhmille tiedottamista varten tehdään tiivistelmä (2 s.) ja koko aineisto julkaistaan neuvoston verkkosivuilla. Lisäksi työryhmä esittää, että verkoston osaamisen kehittämissuunnitelmaa tekemään nimitään uusi työryhmä, joka laatii suunnitelman vuoden loppuun mennessä.

Päätös:

Osaamiskarttaan tehtiin joitain lisäyksiä ja muutoksia, joiden viimeistely annettiin sihteerin tehtäväksi.

Tiedottamisesta sovittiin, että sihteeri tekee esitteen, johon sisällytetään osaamisten välisiä suhteita havainnollistava kuva. Lisäksi valmistellaan diaesitys osaamiskartan keskeisestä sisällöstä. Osaamiskartta julkistetaan neuvoston sivuilla.

Kehittämissuunnitelmaa valmistelevat työryhmän kokoaminen annettiin työvaliokunnan tehtäväksi.

9. Tiedotusasiat**9.1. Kirjastosektoreiden esitys opetusministerille kaukopalvelun kokonaisselvityksen tekemiseksi**

Kirjastosektoreiden yhteinen esitys kaukopalvelun kokonaisvaltaisen selvityksen tekemisestä on toimitettu opetusministerille helmikuun alussa. Esityksen ja taustamuistion tekstit ovat luettavissa neuvoston verkkosivuilla.

http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/neuvosto/Esitys_opm_2005-01-28.pdf

http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/neuvosto/Kaukopalvelu_taustaa2005-01-28.pdf

9.2. Digitaalisen kirjaston ohjausjärjestelmän ryhmien nimeäminen

Kansalliskirjasto on pyytänyt eri tahoja nimeämään edustajiaan digitaalisen kirjaston ohjausjärjestelmän ryhmiin. Liitteenä on esitys yliopistokirjastojen edustajiksi.

Kansalliskirjaston johtokunta nimeää verkkopalveluryhmän, kutsuu sille puheenjohtajan ja valmistelee säännöt. Kansalliskirjasto nimeää muut ryhmät, joita ovat laitteistoryhmä, ohjelmistoryhmä sekä vaikuttavuuden arviointia ja tilastointia kehittävä ryhmä.

9.3. Varastokirjaston arvioinnin kuulemistilaisuus 11.3.

Opetusministeriö teetti Varastokirjaston arvioinnin selvitysmiehellä. Sauli Laitisen laatiman arviointiraportin luonnoksesta pidettiin kuulemistilaisuus 11.3. Ari Muhonen selosti raporttia ja kuulemistilaisuutta. Arvioinnin kohteena oli Varastokirjaston toiminnan vaikuttavuus ja prosessien laatu. Selvityksessä todetaan, että Varastokirjasto täyttää ne tehtävät, jotka sille on asetettu eli aineiston keräämisen, säilyttämisen, kaukopalvelun. Selvitysmies esittää, että Varastokirjastolle pitää laatia strategia. Lisäksi ehdotetaan henkilöilmapiirin kartoituksen tekemistä.

Kuulemistilaisuudessa tuli esiin toiveita Varastokirjaston kehittämiseksi mm. vapaakappaleaineiston ja lisensoitujen lehtien painettujen kappaleiden käyttöön asettajana ja kansallisena kaukopalvelukeskuksena.

9.4. SVY-päivät

Virtuaaliyliopistopäivät pidetään 22.–23.3. Dipolissa. Ohjelmassa on kirjastolaisten valmistama workshop oppimateriaalien käytöstä opetuksessa. Workshopissa käsitellään lisensoitujen aineiston käyttöoikeuksia sekä kurssien säilyttämistä. Informaatiolukutaitoa käsitellään opiskelun ohjauksen workshopissa.

9.5. FinELibin asiat

12.5.2005

Kristiina Hormia kertoi, että EEBO – Early English Books Online hankitaan koko konsortiolle. Kertamaksusta maksetaan 70 % keskitetysti ja loput 30 % jaetaan neljän kirjaston kesken.

Stanford Encyclopedia of Philosophy jäsenmaksu on päätetty maksaa kolmeksi vuodeksi.

9.6. Hanselin järjestämät kilpailutukset

Irma Reijonen kertoi, että Hansel on valtion yhteishankintayksikkönä järjestänyt kilpailutuksen kirjastojen lehtihankinnoista. Kirjojen hankinnan kilpailuttamista valmistellaan parhaillaan. Valtion hankintatoimen neuvottelukunta on lähettänyt virastojen ja laitosten hankintayksiköille kirjeen, jossa kiinnitetään huomiota valtion hankintastrategian linjauksiin. Kirjeen mukaan yhteishankintayksikön kilpailuttamista tuoteryhmistä järjestetyt rinnakkaiset tai jälkikäteiset kilpailutukset eivät ole valtio-ostajan edun mukaisia.

10. Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

11. Seuraava kokous 9.5. Otaniemessä

Seuraava kokous pidetään Otaniemessä TKK:n tiloissa. Silloin käsitellään mm. strategian päivitettyä versiota.

12. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16.10.